مجله اقتصادی - ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی
شماره ۱۱ ، بهمن ۱۳۹۰، صفحات ۱۵۰- ۱۴۷

گزارش

گزارش صندوق بین‌المللی پول از اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها در ایران

دفتر تحقیقات و سیاست‌های پولی و بازرگانی

منیرالسادات میراحسنی[۱]

صندوق بین‌المللی پول در گزارش منطقه‌ای خاورمیانه و آسیای مرکزی نگاهی نیز به وضعیت اقتصاد ایران پس از اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها داشته و در گزارش مربوط به اجرای این قانون در ایران ضمن ارائه چالش‌های پیش‌روی مقامات ایران در تداوم اجرای این بسته سیاستی، پیامدهای اجرای این قانون را نیز مورد توجه قرار داده است.

تحلیل صندوق بین‌المللی پول از اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها

در بخشی از گزارش منطقه‌ای صندوق بین‌المللی پول از چشم‌انداز خاورمیانه و آسیای مرکزی به تحلیل اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها در ایران پرداخته شده است. در این گزارش آمده است که توزیع سوخت ارزان و مواد غذایی با قیمت پایین درکشورها می‌تواند آسیب‌هایی به محیط‌زیست وارد آورده و با ایجاد سرمایه‌گذاری‌های ناکارآمد مشکلاتی را در رقابت ایجاد نماید. به عنوان مثال، در کشورهایی همچون ایران و امارات متحده عربی میزان مصرف انرژی پس از تعدیل درآمدها ۵۰ درصد بیشتر از ایالات متحده آمریکا بوده است.

به اعتقاد صندوق بین‌المللی پول اصلاحات در حال انجام در ایران که به واسطه آن وجوه نقدی جایگزین مبالغ قابل توجهی از یارانه‌های انتقالی شده و اساساً سود سهام نفتی محسوب می‌شوند به احتمال زیاد به ارائه دیدگاه‌های جدیدی در این خصوص منجر می‌شوند. به رغم اینکه از آغاز اجرای قانون تمام

---

۱. رئیس گروه مطالعات بازارها و اتحادیه‌های بین‌المللی.

m_mirahsani@yahoo.com

[Downloaded from ejip.ir on 2024-10-12]

پرداخت‌ها شفاف و قابل محاسبه است اما ممکن است این امر به طراحی مجدد شبکه تأمین اجتماعی منتهی شود.

طبق این گزارش، اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها و اصلاح قیمت‌ها در ایران به حذف سالانه نزدیک به ۶۰ میلیارد دلار (معادل ۱۵ درصد تولید ناخالص داخلی ایران) یارانه کالاهای مختلف می‌انجامد. بر اساس این قانون درحدود ۳۰ میلیارد دلار درآمد حاصل از این افزایش قیمت به طور برابر به حساب خانوارهای متقاضی واریز می‌شود که می‌توانند با توجه به خواسته خود یارانه دریافتی را خرج کنند. ۱۸ میلیارد دلار نیز برای تأمین مالی پروژه‌های کاهش مصرف انرژی و افزایش بهره‌وری در بخش خصوصی اختصاص می‌یابد و ۱۲ میلیارد دلار باقیمانده نیز در اختیار دولت قرار می‌گیرد تا جهت افزایش بهره‌وری انرژی در بخش دولتی و هزینه‌های مصرفی این بخش هزینه شود.

در این گزارش آمده است که به رغم افزایش قیمت‌ها در طرح هدفمندسازی یارانه‌ها اصلاحات موردنظر آرام صورت گرفته و با پرداخت‌های انتقالی به خانوارها از تقاضا برای خرید کالاهای داخلی حمایت شده و اجرای قانون به ویژه به نفع اقشار فقیر بوده است. شواهد حاکی از آن است که این قانون باعث توزیع ثروت به سمت شهرهای کوچکتر و روستاها گردیده و برآوردهای اولیه نیز حاکی از کاهش ۲۰ درصدی مصرف برخی از حامل‌های انرژی در ایران بوده‌است.

اثر افزایش قیمت انرژی بر شاخص قیمتی مصرف‌کننده با تلاش دولت برای گذر از این وضعیت و اقداماتی همچون کنترل قیمت خرده‌فروشی از طریق افزایش واردات، انباشت موجودی و اتخاذ سیاست‌های اجرایی محدود شده است.

کارشناسان صندوق بین‌المللی پول در گزارش منطقه‌ای خود رشد اقتصادی ایران را به دلیل پاسخ به پیاده‌سازی و اجرای قانون اصلاح یارانه‌های انرژی در کشور در سال جاری نزولی برآورد نموده بودند که البته انتظار می‌رود که به منافع بلند مدت منتهی شود. این درحالی است که طبق برآورد صندوق بین‌المللی پول، تولید ناخالص داخلی اسمی کشور از ۳۵۷/۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۰ به ۴۲۰/۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۱ افزایش خواهد یافت.

با سفر تیم مأمور این سازمان در تاریخ ۸ لغایت ۱۹ خرداد ۱۳۹۰ (۲۸ می لغایت ۹ ژوئن ۲۰۱۱) به کشور این گروه گزارش تجدیدنظر شده خود را در تاریخ ۲۳ خرداد (۱۳ ژوئن) در خصوص شاخص‌های اقتصادی ایران منتشر نمودند. بر اساس این گزارش، در سال ۱۳۸۸ تولید ناخالص داخلی ایران ۳/۵ درصد بوده و رشد اقتصادی مثبت در سال ۱۳۸۹ نیز ادامه داشته است. متوسط نرخ تورم سالانه نیز از ۲۵/۴ درصد در سال ۱۳۸۷ به ۱۲/۴ درصد در سال ۱۳۸۹ کاهش یافته‌است. همچنین، ذخایر ناخالص داخلی کشور نیز با توجه به افزایش قیمت‌های نفت در سال‌های پیش‌رو حفظ خواهد شد.

[Downloaded from ejip.ir on 2024-10-12]

در گزارش تیم مأمور صندوق بین‌المللی پول ذکر شده است که به رغم افزایش ۲۰ برابری قیمت‌ها در اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها در ایران شاخص قیمت مصرف‌کننده از ۱۰/۱ درصد در دی ماه ۱۳۸۹ به ۱۴/۲ درصد در اواسط خرداد ماه ۱۳۹۰ (اواخر می ۲۰۱۱) افزایش داشته است. این در حالی است که صندوق بین‌المللی پول در گزارش منطقه خاورمیانه خود از چشم انداز اقتصادی (اردیبهشت ماه)، آثار اصلاح قیمت‌های انرژی بر نرخ تورم در کشور را افزایشی ارزیابی نموده و نرخ تورم را برای کشور در سال ۱۳۹۰ در حدود ۲۲/۵ درصد پیش‌بینی نموده بود.

توصیه‌های صندوق بین‌المللی پول درخصوص اصلاح پرداخت یارانه‌ها

صندوق بین‌المللی پول در گزارشات خود اجرای سیاست هدفمند نمودن و واقعی نمودن قیمت‌ها در کشور را اقتصادی دانسته و از اتخاذ سیاست‌های اقتصادی و اجرایی در این خصوص جهت کم‌رنگ نمودن تبعات اجرای قانون حمایت کرده است. همچنین، فواید اجرای قانون هدفمندکردن یارانه‌ها را به ویژه به نفع اقشار فقیر ارزیابی نموده و پرداخت‌های انتقالی به خانوارها و سیاست‌های بسته‌های حمایتی به تولیدکنندگان و صادرکنندگان را عاملی برای حمایت از تقاضا برای خرید کالاهای داخلی قلمداد نموده است.

بنا به گزارش صندوق بین‌المللی پول بزرگترین چالش پیش‌روی کشور در خصوص اصلاح قیمت‌های انرژی می‌تواند بر بخش‌های انرژی‌بر و بخش کشاورزی کشور وارد شود که ممکن است برای جبران آثار منفی ناشی از افزایش قیمت‌ها در ترازنامه خود به قیمت‌های بالاتری روی آورند.

تولیدکنندگان ایرانی نیازمند ایجاد تغییراتی در ترکیب تولیدات خود در جهت تولید محصولات کارامدتر با استفاده بهینه از انرژی بوده و می‌بایست فناوری‌های مورد استفاده را در جهت کاهش هزینه‌های تولید تغییر دهند. البته ممکن است این تغییرات چندین سال به طول انجامد و در این خصوص اتخاذ سیاست‌های حمایتی و انگیزشی مؤثر در حوزه‌های اقتصادی خرد وکلان الزامی است. این درحالی است که در گزارش صندوق به آگاهی کامل مقامات کشور در خصوص این چالش‌ها اشاره شده و برخی اقدامات و برنامه‌های دولت جهت کمک به تغییر ساختار واحدهای تولیدی را از آن جمله دانسته است.

تجارب اصلاح پرداخت یارانه‌ها در کشورها حاکی از آن است که قابلیت دسترسی به گزینه‌های برنامه‌های شبکه تأمین اجتماعی و پرداخت‌های جبرانی احتمال موفقیت این اصلاحات را بیش از دو برابر افزایش می‌دهد. بر این اساس، لازم است اقدامات حمایتی از فقرا و کسانی که نزدیک به خط فقر زندگی می‌کنند و حتی بخش‌هایی از طبقه متوسط اجتماعی، در نظر گرفته شود.

[Downloaded from ejip.ir on 2024-10-12]

در خصوص قیمت‌گذاری، استفاده از مکانیزم قیمت‌گذاری خودکار در جهت کمک به سیاسی نشدن تعیین قیمت‌ها مناسب‌تر است. اگر قیمت‌گذاری توسط آژانس‌های نظارتی مستقل انجام شود، قیمت‌های تنظیمی از طریق تعدیل قیمت‌های خودکار کمتر به اختلاف نظر می‌انجامد. این درحالی است که هدف نهایی و غایی باید آزادسازی قیمت سوخت و مواد غذایی باشد.

منابع

The Middle East and Central Asia Regional Economic Outlook, IMF, April 2011.
Statement by IMF Article IV Mission to the Islamic Republic of Iran, IMF, June 13, 2011.

[Downloaded from ejip.ir on 2024-10-12]